

Uchwała z dnia 7 maja 2010 r., III CZP 18/10

Sędzia SN Kazimierz Zawada (przewodniczący)

Sędzia SN Marek Sychowicz (sprawozdawca)

Sędzia SA Jan Futro

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku wierzyciela "Banku B." S.A. w K. jako następcy "G.M. Bank" S.A. w G. przy uczestnictwie dłużników Andrzeja K. i Mariusza K. o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 7 maja 2010 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Sieradzu postanowieniem z dnia 14 grudnia 2009 r.:

"1. Czy na podstawie art. 96 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.) bank uprawniony jest do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkobiercom osoby, która dokonała czynności bankowej bezpośrednio z bankiem i złożyła oświadczenie o poddaniu się egzekucji, a bank przed śmiercią tej osoby nie wystawił przeciwko niej bankowego tytułu egzekucyjnego?;

2. Jeżeli tak, czy bankowemu tytułowi egzekucyjnemu, o którym mowa w pkt 1 może być nadana sądowa klauzula wykonalności?"

podjął uchwałę:

Bank jest uprawniony do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkobiercom dłużnika będącego osobą wymienioną w art. 97 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.). Takiemu bankowemu tytułowi egzekucyjnemu może zostać nadana sądowa klauzula wykonalności.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w Zduńskiej Woli oddalił wniosek wierzyciela "G.M. Bank" S.A. w G., którego następcą jest "Bank B." S.A. w K., o nadanie klauzuli wykonalności

bankowemu tytułowi egzekucyjnemu wydanemu przeciwko Andrzejowi K. i Mariuszowi K., spadkobiercom nieżyjącego dłużnika Banku z tytułu umowy pożyczki – Bożenny K., która złożyła pisemne oświadczenie o poddaniu się egzekucji, a Bank przed jej śmiercią nie wystawił przeciwko niej bankowego tytułu egzekucyjnego. Przy rozpoznawaniu zażalenia wierzyciela powstało przytoczone na wstępie zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, które Sąd Okręgowy w Sieradzu przedstawił do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu.

Sąd Okręgowy podniósł, że Sąd pierwszej instancji, powołując się na stanowisko Sądu Najwyższego zajęte w uchwale z dnia 16 stycznia 2009 r., III CZP 132/08 (OSNC 2009, nr 12, poz. 157), nie dostrzegł, iż w uchwale tej zwrócono uwagę na kontrowersje, jakie wywołała wcześniejsza uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2004 r., III CZP 98/03 (OSNC 2005, nr 2, poz. 27). Stwierdził, że w uzasadnieniu uchwały z dnia 16 stycznia 2009 r., III CZP 132/08, wskazano poważne argumenty przemawiające za możliwością wystawiania bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkobiercom dłużnika banku. Podstawą prawną tego poglądu mógłby być art. 96 ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm. – dalej: "Pr.bank."), a przymiot spadkobiercy sąd weryfikowałby w postępowaniu o nadanie klauzuli wykonalności.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przepisy o bankowym tytule egzekucyjnym zawarte w art. 96-98 Pr.bank., przewidujące istotne odstępstwa od ogólnych zasad dochodzenia roszczeń cywilnych określonych w kodeksie postępowania cywilnego, powszechnie postrzegane są jako przywilej banku; wyjątkowy charakter tych przepisów nakazuje ich ścisłą wykładnię. Jak wynika z art. 97 ust. 1 Pr.bank., bankowy tytuł egzekucyjny może być wystawiony wyłącznie przeciwko osobie, która bezpośrednio z bankiem dokonała czynności bankowej albo jest dłużnikiem banku z tytułu zabezpieczenia wiarytelności banku wynikającej z czynności bankowej i złożyła pisemne oświadczenie o poddaniu się egzekucji oraz gdy roszczenie objęte tytułem wynika bezpośrednio z tej czynności bankowej lub jej zabezpieczenia. Przepis ten, jak i inne przepisy dotyczące bankowego tytułu egzekucyjnego, mają – jak się określa w orzecznictwie – charakter gwarancyjny i zapobiegają nadużywaniu przez banki możliwości wystawiania przez nie tytułu egzekucyjnego bez prowadzenia rozpoznawczego postępowania sądowego (por. postanowienie Sądu Najwyższego

z dnia 26 sierpnia 1999 r., III CA 4/99, OSNC 2000, nr 3, poz. 53 i uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2004 r., III CZP 98/03).

Nie budzi wątpliwości, że jeżeli bank wystawi tytuł egzekucyjny przeciwko dłużnikowi będącemu osobą wymienioną w art. 97 ust. 1 Pr.bank. za jego życia, sąd może nadać klauzulę wykonalności temu tytułowi przeciwko spadkobiercom dłużnika. Wynika to wprost z art. 98 § 2 Pr.bank. i jest zgodne z art. 788 k.p.c. Za niebudzące wątpliwości należy też uznać, że bank nie jest uprawniony do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko dłużnikowi po jego śmierci. Pogląd taki, wyrażony przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 16 stycznia 2009 r., III CZP 132/08, należy podzielić, w żadnym bowiem wypadku niedopuszczalne jest nadanie klauzuli wykonalności po śmierci dłużnika wymienionego w tytule egzekucyjnym.

Uprawnienie banku do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkobiercom dłużnika będącego osobą wymienioną w art. 97 ust. 1 Pr.bank. było przedmiotem rozważań Sądu Najwyższego w uchwałach z dnia 7 stycznia 2004 r., III CZP 98/03 i z dnia 16 stycznia 2009 r., III CZP 132/08. Stanowisko Sądu Najwyższego zajęte w tych uchwałach spotkało się ze zróżnicowanym przyjęciem w piśmiennictwie prawniczym, a wyrazem wątpliwości, jakie pozostały w orzecznictwie sądowym co do tej kwestii, jest przedstawienie Sądowi Najwyższemu obecnie rozstrzyganego zagadnienia.

Należy podzielić stanowisko, że podstawy wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkobiercom dłużnika banku nie może stanowić art. 98 ust. 2 Pr.bank. Przepis ten nie jest wprawdzie jasno sformułowany, jednak odczytanie go w kontekście poprzedzających go przepisów art. 96 i 97 Pr.bank. wskazuje, że dotyczy nadania sądowej klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu przeciwko innym osobom niż dłużnik banku, gdy na osoby te, m.in. w wyniku spadkobrania, przeszedł obowiązek spełnienia świadczenia. Bezpośrednia możliwość wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko spadkobiercom dłużnika banku zależy od przyjęcia, czy wstąpili oni w obowiązek dłużnika spełnienia świadczenia wynikającego z jego zobowiązania wobec banku.

Zaspokojenie długu jako obowiązek majątkowy zmarłego wchodzi w skład spadku po nim i z chwilą jego śmierci przechodzi na jego spadkobierców (art. 922 § 1 k.c.), rzecz jednak w tym, że obowiązek dłużnika do świadczenia na rzecz banku daje podstawę do wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego tylko w razie

złożenia przez dłużnika pisemnego oświadczenia o poddaniu się egzekucji (art. 97 § 2 Pr.bank.). Brak takiego oświadczenia oczywiście wyklucza wystawienie bankowego tytułu egzekucyjnego przeciwko dłużnikowi i czyni bezprzedmiotowymi rozważania co do możliwości wystawienia takiego tytułu przeciwko spadkobiercom dłużnika. W razie złożenia przez dłużnika oświadczenia o poddaniu się egzekucji powstaje natomiast kwestia, czy jest ono skuteczne w stosunku do spadkobierców dłużnika, tylko bowiem odpowiedź twierdząca na to pytanie pozwala przyjąć, że przeciwko spadkobiercom dłużnika można wystawić bankowy tytuł egzekucyjny na podstawie art. 96 § 2 Pr.bank., przewidującego wystawianie takich tytułów.

W uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2004 r., III CZP 98/03, wyrażony został – bez bliższego uzasadnienia – pogląd, że pisemne oświadczenie o poddaniu się egzekucji i wynikające stąd konsekwencje dla dłużnika składające takie oświadczenie nie przechodzą w drodze dziedziczenia na podmiot, który nie podpisał takiego oświadczenia. Sąd Najwyższy w składzie rozstrzygającym przedstawione zagadnienie prawne nie podziela tego poglądu i przyłącza się do stanowiska zajętego w uzasadnieniu uchwały Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2009 r., III CZP 131/08, w którym trafnie wskazano, że ograniczenia podmiotowego skutków oświadczenia dłużnika o poddaniu się egzekucji nie uzasadnia sam charakter prawny tego oświadczenia jako zdarzenia prawnego, ujmowanego niekiedy w kategoriach jednostronnej czynności prawnej dłużnika (por. np. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2005 r., III CZP 80/04, OSNC 2005, nr 12, poz. 203); istotna jest jurydyczna funkcja oświadczenia dłużnika, składanego w związku z powstawaniem między stronami stosunku obligacyjnego w celu spowodowania możliwości uproszczonego dochodzenia przez bank roszczeń wynikających z takiego stosunku. Sąd Najwyższy zwrócił ponadto uwagę, że w orzecznictwie trafnie przyjęto, iż oświadczenie dłużnika banku o poddaniu się egzekucji należy zaliczyć do czynności, które – podobnie jak umowa o jurysdykcję, umowa o właściwość sądu lub zapis na sąd polubowny – dokonywane są przez strony określonego stosunku materialnoprawnego przed wszczęciem między nimi postępowania w sprawie i mają w sposób zasadniczy wpływać na to postępowanie (por. np. uchwały Sądu Najwyższego z dnia 16 marca 2006 r., III CZP 4/06, "Biuletyn SN" 2006, nr 3, s. 7 i z dnia 20 kwietnia 2006 r., III CZP 17/06, "Biuletyn SN" 2006, nr 4, s. 6). Wszystkie takie czynności, niezależnie od ich charakteru prawnego, wywierają skutki prawne

także wobec następców prawnych. Następca prawny dłużnika banku, zarówno szczególny, jak i ogólny wstępuje w prawa i obowiązki majątkowe dłużnika, ale także w całą sytuację prawną poprzednika prawnego, stworzoną m.in. przez złożenie przez niego oświadczenia o poddaniu się egzekucji. Nie ma zatem przeszkód, żeby przeciwko spadkobiercom dłużnika będącego osobą wymienioną w art. 97 ust. 1 Pr.bank., na podstawie art. 96 § 2, mógł zostać wystawiony bankowy tytuł egzekucyjny.

Należy dodać, że przewidziana w art. 98 § 2 Pr.bank. możliwość nadania przez sąd klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu, wystawionemu przeciwko dłużnikowi banku przeciwko spadkobiercom dłużnika, nie tylko nie świadczy o niedopuszczalności wystawienia bankowego tytułu egzekucyjnego po śmierci dłużnika przeciwko jego spadkobiercom, ale przemawia za jego dopuszczalnością. Niekonsekwentne byłoby wyposażenie banku w uprawnienie do prowadzenia egzekucji w stosunku do spadkobierców dłużnika na podstawie bankowego tytułu egzekucyjnego, gdy został on wystawiony przeciwko dłużnikowi i zaopatrzony w sądową klauzulę wykonalności nadaną przeciwko jego spadkobiercom i odmowa uprawnienia do prowadzenia egzekucji na podstawie takiego samego tytułu, gdy za życia dłużnika bank nie wystawił przeciwko niemu bankowego tytułu egzekucyjnego. Możliwość skorzystania przez bank z przyznanego mu uprawnienia zależałaby wtedy jedynie od tego, czy bank „zdążył” przed śmiercią dłużnika wystawić przeciwko niemu bankowy tytuł egzekucyjny.

Bankowemu tytułowi egzekucyjnemu wystawionemu przeciwko spadkobiercom dłużnika będącego osobą wymienioną w art. 97 ust. 1 Pr.bank., jako tytułowi egzekucyjnemu wystawionemu zgodnie z prawem, może zostać nadana przez sąd klauzula wykonalności. Zakres kognicji sądu w tym postępowaniu określa art. 786² k.p.c. (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 3 listopada 2009 r., II CSK 207/09, OSNC 2010, nr 4, poz. 62). W tym postępowaniu podlega też badaniu, czy osoby wymienione w bankowym tytule egzekucyjnym jako spadkobiercy dłużnika banku są rzeczywiście jego spadkobiercami.

Z tych względów Sąd Najwyższy podjął uchwałę, jak na wstępie.